

VELİYYÜDDİN YEKEN

Cümeyyil, Sâmî el-Keyyâlî (*Veliyyüddin Yeken*, Kahire 1960), Cübrân Mes'ûd (*Veliyyüddin Yeken: Şahsiyyetühû ve mizâcühû*, Beyrut 1960), Muhammed Mendûr (*Muhâdarât 'an Veliyyüddin Yeken*, Kahire 1956), Ahmed Ebû'l-Hadîr el-Mensî (*Veliyyüddin kâtiben ve şâ'iren*, baskı yeri yok, 1921), Alâeddin Vahîd (*'Âşıku'l-hürrîye Veliyyüddin Yeken*, Kahire 1987), M. M. Zekiyyüddin (*el-Küttâbü's-selâse: Veliyyüddin, el-Menfelûti, el-'Ak-kād*, Kahire, ts. [el-Mektebetü'l-Mısıriyye]) ve Muhammed Hammûd (*Veliyyüddin Yeken beyne bîdî's-şahâ'if ve sûdî't-tecârib*, Beyrut 2004) monografiler kaleme almıştır. Şükrî M. Ahmed Semâre *Veliyyüddin Yeken: Hayâtühû ve âğâruhû'l-edebiyye* (1972, Kahire Üniversitesi), İbrâhim Ahmed İbrâhim Hüseyin *Veliyyüddin Yeken: Hayâtühû ve şî'ruh* (1987, Ezher Üniversitesi) isimli yüksek lisans tezleri hazırlamıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Veliyyüddin Yeken, *el-Ma'lûm ve'l-mechûl*, Kahire 1327/1909, I, 11, 14, 108; a.mlf., *eş-Şahâ'î-fû's-sûd*, Beyrut 1970, s. 45-51, 164; Serkis, *Mu'cem*, II, 1953-1954; Brockelmann, *GAL Suppl.*, III, 49-56; Muhammed Mendûr, *Muhâdarât 'an Veliyyüddin Yeken*, Kahire 1956, s. 28-48; Edhem el-Cündî, *A'lâmü'l-edeb ve'l-fen*, Dimaşk 1958, II, 464-466; Ömer Ferruh, *el-Minhâc fi'l-edebî'l-'Arabî ve târihih*, Beyrut 1380/1960, s. 324-331; Sâmî el-Keyyâlî, *Veliyyüddin Yeken*, Kahire 1960; J. Haywood, *Modern Arabic Literature: 1800-1970*, London 1971, s. 102-104; Mou-nah A. Khouri, *Poetry and the Making of Modern Egypt: 1882-1922*, Leiden 1971, s. 111-113; J. Brugman, *An Introduction to the History of Modern Arabic Literature in Egypt*, Leiden 1984, s. 54-56; Alâeddin Vahîd, *'Âşıku'l-hürrîye Veliyyüddin Yeken*, Kahire 1987, s. 231-286; Necîb el-Buaynî, *Şu'arâ'ü 'Arab mu'âşırûn*, Beyrut 1411/1991, s. 35-50; Musa Yıldız, "Bir Osmanlı Aydını Veliyyüddin Yeken ve Sivas Hatıraları", *Osmanlılar Döneminde Sivas Sempozyumu Bildirileri* (ed. Şeref Boyraz), Sivas 2007, II, 471-484; a.mlf., "Bir Osmanlı Aydını Veliyyüddin Yeken", *Sultanşehir*, sy. 4, Sivas 2007, s. 14-

18; İsmâ Muhammed eş-Şentî, "Veliyyüddin Yeken", *Mecelletü Ma'hedi'l-buhûş ve'd-dirâsâ-ti'l-'Arabîyye*, II, Kahire 1390/1971, s. 303; Faruk Bozgöz, "Son Dönem Bir Osmanlı Aydını ve Düşünürü: Veliyyüddin Yeken", *Nûsha*, I/3, Ankara 2001, s.131-144; Mehmet Yalar, "Eleştirmen ve Şair Olarak Veliyyüddin Yeğen'in Çağdaş Arap Edebiyatındaki Yeri", *ÜÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, XVI/2, Bursa 2007, s. 21-41; J. Jankowski, "Yakan, Muhammed Wali al-Din", *El²* (İng.), XI, 253; M. M. Zekiyyüddin, *el-Küttâbü's-selâse: Veliyyüddin, el-Menfelûti, el-'Ak-kād*, Kahire, ts. (el-Mektebü'l-Mısıriyye), s. 68-106.

ŞÜKRAN FAZLIOĞLU

VELVÂLİCÎ

(الولائي)

Ebü'l-Feth Zahirüddin Abdürreşîd
b. Ebî Hanîfe
b. Abdirrezzâk el-Velvâlicî
(ö. 540/1146'dan sonra)

Fıkha dair eserlerle tanınan
Hanefî âlimi

(bk. el-FETÂVA'L-VELVÂLİCÎYYE).

VENEDİK

İtalya'da tarihî bir şehir.

İtalyanca Venezia, Latince Venetia ismiyle anılan şehir Adriya denizinin en uç noktasında bir lagünün içindeki çok sayıda adalar üstünde kurulmuştur. Bu adalar arasındaki ulaşım kanallarla sağlanır. Sayısı 160'ı bulan kanallar şehrin en karakteristik özelliğini teşkil eder; bunların içinde Büyük Kanal (Canal Grande) şehri "S" biçiminde ortadan böler. Tarihî Venedik şehri altı kısımdan oluşur; San Marko Meydanı, Rialto Meydanı ve Köprüsü, San Giorgio Maggiore, Murano, Burano ve Torcello adaları önemli merkezlerdir. Lido denilen yer ise şehir ve lagünü koruyan bir dalgakıran niteliği taşır.

Yapılan arkeolojik kazılar sonucu ilk yerleşme izleri Torcello adasında ortaya çıktı. Şehrin tarihî izleri VI. yüzyıla kadar iner. Doğu Roma'ya bağlı olarak geliştiğinden Doğu'nun en batıdaki ve Batı'nın en doğudaki şehri diye anılır. İncil'in derleyicilerinden Aziz Markos'un mezarının Venedik'e getirilmesiyle burası onun adına atfen anılmaya başlandı (San Marko). IX. yüzyıldan itibaren bağımsız bir şehir devleti kimliği kazanan Venedik seçimle gelen, doç / doc (doce, doxe) denilen bir başkan vasıtasıyla yönetiliyordu. Güçlü donanması ve deniz ticaretiyle öne çıkarak Akdeniz'den Karadeniz'e uzanan kesimlerde koloniler kurdu, ayrıca Avrupa'nın Atlantik kıyılarına kadar hareketli bir ticarî ağ oluşturdu. 1797'de Napolyon tarafından işgaline kadar 1000 yıldan fazla bir süre varlığını korudu. XIX. yüzyılda Avusturya İmparatorluğu'nun, 1866'da İtalya Krallığı'nın bir parçası haline geldi.

Venedik, tarihinin ilk dönemlerinden beri müslüman devletlerle ticarî ilişkilerde bulundu. 750'de bazı Venedikliler'in Roma'dan köle satın aldıkları ve bunları Kuzey Afrika'da sattıkları bilinmektedir. Ortaçağ'da şehrin idarecileri, gerçek bir ticarî ağ kurdu; tüccarları Akdeniz havzasında uluslar arası anlaşmalar ve imtiyazlar çerçevesinde ticaret yaptı. Mısır'da Eyyübîler'le Memlûkler, Anadolu'da Selçuklular'la Menteşe ve Aydın emirleri, Karadeniz'in kuzeyinde Kırım Tatarları, hatta İlhanlılar, Akkoyunlular, Safevîler, Tunus'un Hafsî hânedanı ile Fas'taki Bâdîler ticarî ve siyasî ilişki kurdukları müslüman devletlerdir. Venedik'in Osmanlılar'la teması 1350 civarına rastlar. İki ülke arasındaki ilk ticarî sözleşme 1390'da I. Bayezid'in onaylamasıyla yapıldı; Venedikliler'e Ayasuluk ve Balat beyleriyle daha önce yaptıkları eski ticarî imtiyazlar da tanındı. Diğer anlaşmalar 1403, 1406, 1411, 1419, 1430, 1446, 1451, 1454, 1479, 1482, 1501, 1517, 1521, 1540, 1567, 1573, 1575, 1595, 1604, 1619, 1625, 1641, 1670, 1699, 1701, 1706, 1718, 1733 yıllarındadır. Bu anlaşmalar bir ahidnâmeye dayanıyordu. İki nüsha halinde düzenlenen metinlerden birinin üzerine sultan, diğerinin üzerine Venedik doçu yemin etmekteydi. Sadece 1517 ahidnâmesi üzerine yemin edilmemişti; ancak Yavuz Sultan Selim, Memlûkler'in vârisi olarak hareket ediyor, Venedikliler için verilen emanları onaylıyordu. 1720 Rus-Osmanlı antlaşması temel alınarak hazırlanan 1733 barış antlaşması en son yapılan antlaşma olup Venedik cumhuriyetinin sonuna kadar bir daha yenilenmemiştir.

Venedik'te
Büyük
Kanal
(Canal
Grande)

Her iki ülkenin elçileri ve delegeleri Doğu ile Batı arasında seyahat ettiler. Bir Venedik listesine göre 1360 Martında Marino Venier ve Leonardo Contarini, Edirne'nin fethinden dolayı I. Murad'ı tebrik için gönderilmişti ve bu olay I. Murad'ın tahta geçmesinden kısa bir süre önce gerçekleşmişti. Venedik'e yollanan ilk Osmanlı elçisi adı bilinmeyen bir çavuştu; 1384 yılının başında ortak düşman olan Cenevizliler'e karşı iş birliği sağlamak amacıyla gönderilmişti. Bunu diğer elçiler takip etti. XVI. yüzyılda yaklaşık her sene bir kişi gönderiliyordu. Bu kişiler özellikle ulak, çavuş, Dîvân-ı Hümayun tercümanı ve saray görevlileriydi. Bunlardan bazıları sultan adına hareket etme ve müzakerede bulunma yetkisi taşıyan gerçek elçilerdi. XVI. yüzyılda Osmanlı hizmetindeki en tanınmış saray tercümanları Venedik'te bulunuyordu: Ali Bey (1514, 1517), Yûnus Bey (Modonlu olup Taroniti ailesine mensup eski bir Venedik vatandaşı; 1519, 1522, 1530, 1533, 1537, 1542), Leh asıllı İbrâhim Bey (Joachim Strasz) (1555, 1567) ve 1570'te Paris'e giderken Venedik'e gelen Mahmud Bey. Mahmud Bey, Kıbrıs kuşatması başlangıcında hapse atıldı ve üç yıl sonra geri dönebildi. Aynı savaş için ulti-mat getiren Kubad Çavuş vazifesini gerçekleştirdikten sonra İstanbul'a serbestçe gitti. Diğer birçok elçi vezir, beylerbeyiler ve sancak beyi tarafından ya ticaret yapmak ya da ticarî ilişkileri geliştirmek için gönderiliyordu. Osmanlılar'la çarpışan diğer müslüman ülkelerden gelen elçiler de Venedik'e ulaşıyordu. Osmanlı-Venedik savaşı esnasında (1463-1479) Venedikliler, Karaman ve Akkoyunlu idarecileriyle ittifak yaptı.

Dalmaçya sahilinde ve Ege denizindeki pek çok yer Venedik'e bağlı idi. Girit adasını IV. Haçlı Seferi'yle birlikte 1202'de ele geçirenlerden satın alan Venedik (1204) Kıbrıs'ı da 1489'da Lusignano ailesinden miras yoluyla kazandı. Venedikliler bu bölgeleri Osmanlılar'a karşı korumak için savaştılar. İlk 1415-1419 yıllarında Osmanlı donanmasının imhasıyla gerçekleşti. İkinci savaş Selânik'in Osmanlılar tarafından ele geçirildiği sıralarda 1423-1430 yıllarında yapıldı. Onu takiben diğer savaşlar 1463-1479, 1499-1502, 1537-1540 yıllarında cereyan etti. Bunları Kıbrıs'ın fethi sırasında 1570-1573 ve Girit'in fethi vesilesiyle 1645-1669, 1684-1699, 1714-1718 savaşları izledi. XV. yüzyılın ikinci yarısında yapılan savaşlarda Osmanlı akıncıları İtalya'nın kuzeydoğusundaki Friuli'nin Venedik bölgesine kadar ulaştı. Venedikliler,

Osmanlılar'ın kendi şehirlerini de ele geçirecekleri korkusuna kapıldılar. Benzer şekilde Girit savaşının başlangıcında 1648'de Venedik filosunun Çanakkale Boğazı'nı kapatması İstanbul'da derin bir korkuya yol açtı. 1656'da Venedik gemileri İstanbul'u yeniden tehdit etti. Yüzyıllar boyunca Venedik'le Osmanlı Devleti, Dalmaçya ve Yunanistan'da sınır komşusu oldu. Fâtih Sultan Mehmed döneminden itibaren ortak komisyonlar yeni sınırların belirlenmesinde birlikte çalıştı. Ayrıca iki taraf arasında deniz sınırları da tesbit edilmişti.

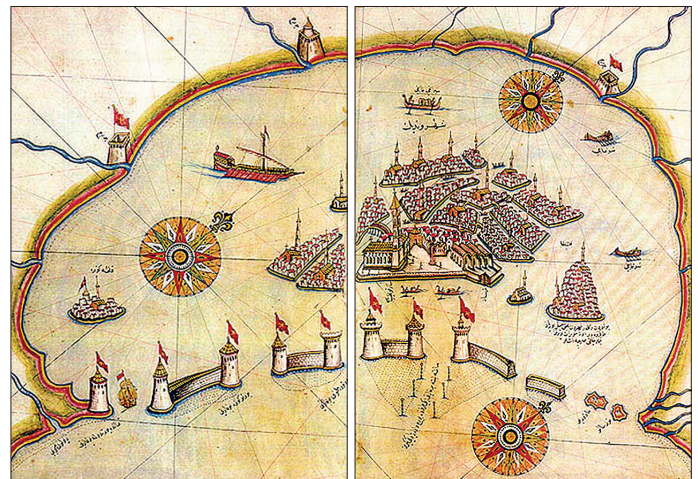
1509'da papa ve diğer hristiyan idarecilerine karşı yaptıkları savaş esnasında Venedikliler, Osmanlılar'dan askerî yardım istedi, II. Bayezid ise buna cevap vermedi. Yavuz Sultan Selim tahta geçtiğinde şartlar tamamen değişmiş ve Venedikliler'in yardıma ihtiyacı kalmamıştı. Bununla birlikte Balkanlar'dan 100 Osmanlı askerini ücretle tuttular. XVII. yüzyılın başında İspanyollar'la yapılan Valtelline savaşında Venedikliler, Bosna'dan paralı asker talebinde bulundular, IV. Murad da buna izin verdi. Her iki filo, 1534-1535'te olduğu gibi bazı dönemlerde özellikle korsanlara karşı savaşta birlikte hareket etti. Bazı Venedikli mühtediler Osmanlı Devleti'nde yüksek mevkilere çıktı. Kanûni Sultan Süleyman'ın vezîriâzamı Makbul (Frenk) İbrâhim Paşa, Yunanistan'daki Parga'dan gelen bir Venedik vatandaşı, Hekimoğlu Ali Paşa da İslâm'a sonradan giren Venedikli bir hekimin oğlu idi. Yirmi iki yıl kapı ağalığı görevini yürüten Gazanfer Ağa, Venedik lagününde küçük bir şehir olan Chioggia'da doğmuştu.

Venedikli Hasan Paşa (Andrea Celeste) Cezayir beyliği (1577-1580, 1582-1587), Trab-lusgarp beyliği (1585-1586) ve kapudan paşalık (1588-1591) görevlerinde bulundu;

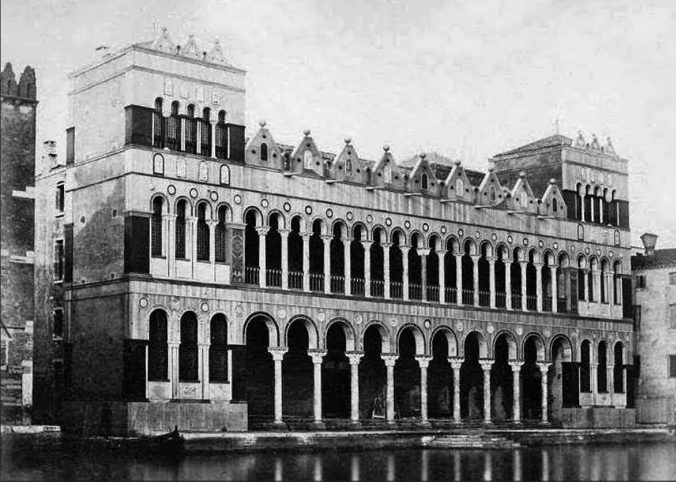
esirleri arasında kendisinin canlı bir tasvirini yapan İspanyol yazarı Miguel de Cervantes de vardı. Ali Piccinino bir diğer Venedikli reis olup Cezayir tayfasının başındaydı (1621-1645). Alemdarlık yapan Michiel ailesine mensup bir kişi 1553'te Kanûni Sultan Süleyman'ın oğlu Mustafa Çelebi ile birlikte boğulmuştu. Mehmed Frank-beyoğlu (Marcantonio Querini) 1600'deki isyanı sırasında sağ ulûfeciler ağasıydı, daha sonra sipahi başı oldu ve adamları tarafından 1602'de öldürüldü. Gazanfer Ağa'nın yeğeni Mehmed (Giacomo Bianchi) IV. Murad'ın meclisinde yer alan dört yakın arkadaşından biridir. III. Murad'ın annesi Nurbânû Sultan'ın da Venedikli asilzade Nicolò Venier ile Violante Baffo'nun kızları olduğu söylenmişse de büyük ihtimalle Korfu'dan gelen Venedikli bir Rum'dur. Bir diğer önemli Venedikli "Beyoğlu" diye bilinen, Venedik Doğu Andrea Gritti'nin (1523-1538) Rum asıllı bir kadından doğan gayri meşrû oğlu Alvise Gritti'dir. Vezîriâzam Makbul İbrâhim Paşa ve Kanûni'nin yakın adamları arasında yer aldı, ticaretle zenginleşti, padişahın bazı siyasî işleri için gönderildiği Erdel'de 1534'te öldürüldü.

XV. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Osmanlı tüccarları ve gemilerinin ticaret amacıyla Venedik'e gittiği bilinmektedir. Tüccarlar hem Balkanlar'dan hem de Anadolu'dan (daha çok Ankara ve Beypazarı'ndan) gelirdi. XVI. yüzyılda bunların sayısı arttı. 1575'te Rialto yakınlarındaki all'Angelo misafirhanesinde Bosna ve Arnavutluk'tan gelenler için ilk "fondaco" (esya ambarı bulunan han) kurulmuştu. Venedik hükûmeti tarafından bu kişilerin kalması için 1621'de Büyük Kanal'da bir yer kiralandı. Yeni Fondaco dei Turchi'de genellikle ilkbaharda gelip sonbahara kadar kalan, yine aynı şekilde sonbaharda gelerek ilkbahara

Piri Reis'in
Kitâb-ı
Bahriyye adlı
eserinde
Venedik
şehrini
gösteren harita
(Süleymaniye Ktp.
Ayasofya,
nr. 3161,
vr. 17^b-18^a)

VENEDİK

Giacomo Palmieri adında bir tüccarın yaptırdığı, 1621'de Türk tüccarlarına tahsis edilen konut (Fondaco dei Turchi)

kadar konaklayan yetmiş tüccar barınabiliyordu, kapasitesi yaklaşık 300 kişilikti. Binada namaz kılmak için ayrılan bir oda vardı. Fondaco'da kalan Osmanlı vatandaşlarından bazıları gündüzleri Venedik mezbahasından müslüman topluluk için İslâmî esaslara göre et sağlardı. Osmanlı vatandaşları Avrupalı elbiseler giyer, gösteri mahallerine, kahvehanelere gidebilirlerdi. Mezarlıkları muhtemelen Lido adasında olup yahudilerin ve Katolik olmayan hristiyanların mezarlarının yakınında idi. Gemileri ise Venedik lagününde St. Marko'nun yakın bir yerinde, Santo Sepolcro Manastırı ve Tersane fırınının önünde özel bir limanda yatıyordu. Venedik'te yaşayan Osmanlılar yaşlılar tarafından idare edilen bir cemaat oluşturmuştu. Santa Maura, Zante, Nauplia (Anabolu), Cephalonia (Kefalonya) gibi Venedik şehirlerinde görüldüğü üzere konsolosları yoktu, sadece ticarî temsilcileri bulunmaktaydı. Venedikli komisyoncular arasında Osmanlı vatandaşları ile görüşen ve Türkçe öğrenen kişiler de vardı. Sayıları 1587'de on beş-yirmi, 1631'de otuz üç, 1674-1675'te yirmi beş, 1751'de on bir, 1768'de beşti. Bunların sayıları Venedik'te çoğalan ve azalan Osmanlı tüccar topluluğunu yansıtır. XVI. yüzyılda yaptıkları her ticarî anlaşma için Venedikli resmî tercümanlara vergi ödüyorlardı. Girolamo Civran (ö. 1550) Osmanlılar'ın Türkçe bilen Venedikli ilk tercümanı idi ve 1534'te tayin edilmişti. Civran'ın yerini 1595'te ölünceye kadar bu işi yürüten Michele Membrè aldı. Daha sonra Osmanlılar tarafından Kıbrıs'tan köle olarak alınan, on sekiz yaşında iken fidye karşılığında serbest kalan, Venedik'e gittiğinde sadece Türkçe konuşabilen Giacomo de Nore tercümanlık yaptı.

Anadolu'dan gelen Osmanlı tüccarları özellikle deve kılından yapılmış elbiseler ve

tiftik yünü satarlardı; bunun yanında baharat da getirirlerdi. Balkanlar'dan gelenler ise öncelikle deri ve şehrin et tüketimi için hayvan sevkederlerdi. Venedik işi elbiseler ve lüks tüketim malları Osmanlı ve Venedikli tüccarlar tarafından ihraç edilirdi. Muhtemelen, İstanbul'a ihraç edilen ilk gözlükler Venedik'in cam işçiliğiyle ünlü Murano adasında yapılmıştır. XVIII. yüzyıla kadar pencere camları, camiler ve kadirgalar için cam fanuslar Venedik'ten Osmanlı başşehrine yollanıyordu. Ayrıca Osmanlı dükkânlarında satılmak üzere basılmış kitapların hazırlandığı da bilinmektedir. Kur'an'ın Arapça ilk baskısı 1537-1538'de Paganino ve Alessandro Pagani tarafından Venedik'te yapıldı. Marcantonio Giustiniani de Osmanlıca gramer ve telaffuz kitaplarını, Tunuslu Hacı Ahmed'in haritası (mappamundi) diye bilinen dünya haritasını bastı. Venedikli kuyumcular da Osmanlı Devleti'nde oldukça meşhurdur. 1532'de bir şirket (Defterdar İskender de üyesi idi) Kanûnî Sultan Süleyman'a dört tacı bulunan, 115.000 duka değerindeki taşlarla süslenmiş altın bir miğfer sattı. Şirket mücevher bir eyerle diğer kıymetli eşyalar satmaya hazırdı; fakat teşebbüsü destekleyen Vezir Makbul İbrâhim Paşa ile Alvise Gritti'nin bu işi bırakmalarıyla ticaret belirsizliğe büründü. İstanbul'a getirilen diğer maddeler arasında sanıklar için cam sorguçlar, mücevher kristallerle süslü kutular, çeşitli türde saat, ayna, Avrupa işi iskemle, permesan peyniri, "teriaca" diye adlandırılan bir ilaç, şahinler, büyük köpekler ve toplumun üst katmanlarındaki hanımlar tarafından talep edilen küçük köpekler vardı. Bunların bazıları diplomatik hediye olarak saraya gönderilmiştir. Venedikliler sultan ve vezirlerin taleplerini de karşılamaya çalışmıştır. Fâtihtan Mehmed bir ressam istemiş, onlar da

Gentile Bellini'yi yollamıştır. Bellini bir madyon, saray hamamı için freskler (şu anda ortadan kaybolmuştur) ve sultanın meşhur bir portresini yapmıştır.

XVII ve XVIII. yüzyıllarda Venedik hükümeti genç bürokratlara Türkçe öğretmek amacıyla bir okul açtı. Fazla başarı sağlamamakla birlikte bu okul kesintilerle Venedik Cumhuriyeti'nin ortadan kalkmasına kadar devam etti. XVII. yüzyılın sonunda şehir piskoposu tarafından misyonerleri eğitmek için Venedik yakınlarındaki Padua'da bir başka Doğu dilleri mektebi kuruldu; her iki okul zaman zaman birbiriyle rekabete girdi. Bazı Venedikli tüccarlar Türkçe öğrenmişti. Bunlar arasında Doj Andrea Gritti zikredilebilir. 1499'da Venedik elçisi Andrea Zancani'yi, yüksek bir bedel ödemek zorunda kaldığı barış antlaşmasının değersiz olduğu yolunda bilgilendirdi. Çünkü metin Grekçe yazılmıştı, II. Bayezid ise yeni bürokratik teamüller çerçevesinde sadece Osmanlıca belgeleri geçerli kabul ediyordu. Bazan tüccarlar kendi başlarına Arapça ve Türkçe öğretirlerdi. Meselâ 1517'de bir Arap, Venedik'in ana caddesi Mercerie'de Arapça dersi veriyordu. Venedik'in "güzellikleri" karşısında bütün parasını harcayacak kadar büyülenen Osmanlı şairi Mesîhî de (ö. 918/1512'den sonra) şehre yerleşip Türkçe ve Farsça öğretmek suretiyle geçimini sağladı. Bazı Osmanlı tüccarları Venedik İtalyancası'nı öğrenmişti. 1596'da bir Osmanlı ve Hollandalı tâcir Cava'da Bentem'de bu dille anlaşmıştı.

Venedik aynı zamanda Osmanlı Devleti açısından önemli bir haber merkeziydi. İstanbul'daki Venedikli sefirler ve diplomatların yazdıkları raporlar Avrupa'da okunurdu. Ottaviano Bon imparatörlük sarayı ve harem hakkında önemli bir yazı yazmıştı. 1518'de bir Venedik vatandaşı Yavuz Sultan Selim'in şerefine bir şiir kaleme almıştı. XVI. yüzyıldan itibaren Venedik'te Osmanlı Devleti hakkında kitaplar basıldı. Francesco Sansovino'nun yazdığı *Gl'Annali Turcheschi* 1571'de, Giovanni Battista Donà'nın yazdığı *Della letteratura de Turchi* 1688'de ve Gian Battista Toderini'nin kaleme aldığı *Letteratura Turchesca* 1787'de tabedildi. Joseph F. von Hammer-Purgstall, Osmanlı tarihini yazarken ilk defa Venedik kaynaklarını geniş biçimde kullanmıştır.

1838'de Venedik Cumhuriyeti'nin düşmesinden sonra Fondaco dei Turchi onu yıkmak isteyen bir kişiye satıldı. Orada yaşayan son Türk olan Sâdullah İdrîsî bu kararı engellemeye çalışarak mahkeme-

Venedik'te
Dolmabahçe Sarayı

ye başvurdu, Viyana'daki Osmanlı elçisine mektuplar gönderdi, dilekçeler yazdı, ancak burayı ülkesinin vatandaşları için muhafaza edemedi. Nihayet Venedik'i âniden terketti, onun mücadelesi belediyeyi bu binayı satın almaya zorladı ve burası bir müze yapıldı (1923'ten beri Venedik Doğa Tarihi Müzesi olarak kullanılmaktadır). İtalya'nın bir parçası haline gelen Venedik artık bağımsız değildi ve Osmanlı Devleti ile siyasî ilişkileri yoktu, bununla birlikte geçmiş tamamıyla unutulmadı. 1910 Mayıs'ında Libya savaşı öncesinde İtalya'ya gelen bir grup Jön Türk barışı sağlamaya, ekonomik ve kültürel ilişkiler kurmaya çalıştı, bunun için Venedik'e gitti. Bu ilişkilerin hâtrası günümüzde sadece müzelerde, bazı caddelerin isimlerinde yaşamaktadır (meselâ Calle Delle Turchette: Küçük Türk Kadınlarının cadde-si). Ayrıca eylül ayının ilk pazar günü düzenlenen tarihi "regatta"da yer almak için gelen, Türkler gibi giyinmiş kişiler de eski hâtraları yansıtır. Bugün İtalya'nın önemli turizm merkezlerinden biri olan Venedik şehrinin nüfusu 2010 yılı tahminlerine göre 270.000 idi (banliyöleri hariç).

BİBLİYOGRAFYA :

M. P. Pedani, *In nome del Gran Signore: Invasione ottomana a Venezia dalla caduta di Costantinopoli alla guerra di Candia*, Venezia 1994; a.e.: *Osmanlı Padişahının Adına: İstanbul'un Fethinden Girit Savaşı'na Venedik'e Gönderilen Osmanlılar* (trc. Elis Yıldırım), Ankara 2011; a.mlf., "XV-XVIII. Yüzyılda Osmanlı Venedik İlişkileri", *Osmanlı*, Ankara 1999, XII, 259-265; a.mlf., "The Portrait of Mehmed II: Gentile Bellini, the Making of an Imperial Image", *10th International Congress of Turkish Art*, Genève 1999, s. 555-558; a.mlf., "Between Diplomacy and Trade: Ottoman Merchants in Venice", *Merchants in the Ottoman Empire* (ed. Suraiya Faroqhi – G. Veinstein), Paris 2008, s. 3-21; a.mlf., "Ottoman Diplomats in the West: The Sultan's Ambassadors to the Republic of Venice", *TİD*, XI (1996), s. 187-202; a.mlf., "Safiye's Household and Venetian Diplomacy", *Turcica*, XXXII, Paris 2000, s.

9-32; a.mlf., "15 Yüzyılın Sonunda Friuli'ye Yayılan Türk Akınları", *Toplumsal Tarih*, sy. 167, İstanbul 2007, s. 76-79; Casa Isabella Palumbo Fossati, "L'école Venitienne des Giovani di Lingua...", *Istanbul et les langues orientales* (ed. F. Hitzel), İstanbul-Paris 1997, s. 109-122; Şerafettin Turan, *Türkiye-İtalya İlişkileri I*, Ankara 2000; a.mlf., "Venedik'te Türk Ticaret Merkezi", *TTK Belleten*, XXXII/126 (1968), s. 247-283; Cemal Kafadar, "A Death in Venice (1575): Anatolian Muslim Merchants Trading in the Serenissima", *JTS*, sy. 10 (1986), s. 191-217; Gülrü Necipoğlu, "Süleyman the Magnificent and the Representation of Power in the Context of Ottoman-Hapsburg-Papal Rivalry", *The Art Bulletin*, LXXI/3, New York 1989, s. 402-427; A. Fabris, "Artisanat et culture: Recherches sur la production venitienne et la marche ottomane au XVIe siècle", *Arab Historical Review for Ottoman Studies*, sy. 3-4, Zaghuan 1991, s. 51-60; a.mlf., "From Adrianople to Constantinople: Venetian-Ottoman Diplomatic Missions, 1360-1453", *Mediterranean Historical Review*, VII/2, London 1992, s. 154-200; H. Theunissen, "Ottoman-Venetian Diplomats: The 'Ahdnames'", *EJOS: Electronic Journal of Oriental Studies*, I/2 (1998) (www2.let.uu.nl/solis/anpt/ejos/EJOS-1.html); C. E. Bosworth, "Wenedik", *EL²* (İng.), XI, 202; Molly Greene, "Wenedik", a.e., XI, 202-204.

MARIA PIA PEDANI

VENŞERİSİ

(النشرسي)

Ebü'l-Abbâs Ahmed b. Yahyâ
el-Venşerîsî et-Tilimsânî el-Fâsî
(ö. 914/1508)

Mâlikî fakihi.

Cezayir'in batısındaki dağlık bölgede bulunan Venşerîs'te dünyaya geldi. Kaynaklarda doğum tarihi yer almamakla birlikte seksen yaşında vefat ettiğine dair bilgi doğru ise 834 (1430) yılı civarında doğduğu söylenebilir. Küçük yaşta iken ailesi Tilimsân'a göç ettiği için eğitimini bu şehirde tamamladı; yine burada eğitim, fetva ve telif faaliyetine başladı. Bu arada

devlet adamlarından uzak durdu, doğru bildiği şeyleri söylemekten çekinmedi. Abdülvâdîler (Zeyyânîler) Hükümdarı Muhammed b. Sâbit ez-Zeyyânî ile aralarında çıkan bir anlaşmazlık yüzünden 874'te (1469) Fas'a göç etmek zorunda kaldı (*Mî-yârü'l-mu'rib*, VIII, 341). O dönemde Mağrib Merînîler Devleti'nin başşehri olan Fas'ta ilmî çalışmalarını sürdürdü. Başta babası olmak üzere dönemin ileri gelen âlimlerinden ders alan Venşerîsî'nin, büyük çoğunluğu Tilimsân'da bulunan hocalarının başında fakihliğinin yanı sıra tefsir ve gramerdeki çalışmalarıyla tanınan Ebû Abdullah Muhammed b. Abbas el-Ubbâdî gelir. Yine Tilimsân'da meşhur olan Ukbânî ailesinden Ebû'l-Fazl Kâsım b. Saïd ile Tilimsân'ın kadılcemâası olan oğlu Ebû Sâlim İbrâhîm b. Kâsım ve torunu Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed b. Kâsım da önemli hocaları arasında yer alır. Ayrıca Muhammed b. Kâsım el-Mürri, Muhammed b. Ahmed b. İsâ İbnü'l-Cellâb et-Tilimsânî, İbn Zekrî et-Tilimsânî ve İbn Merzûk el-Keffî gibi âlimlerden ders okudu. Fas'ta *Muhtaşaru Halîfe* şerh yazar Muhammed b. Kâsım el-Kavri, Kâdî Muhammed b. Muhammed b. Abdullah el-Yifrenî el-Miknâsî'den de faydalandı. Bu şehirde *el-Müdevvene* ile İbnü'l-Hâcib'in *el-Muhtaşar*'ı gibi mezhebin temel kaynaklarını okutan Venşerîsî'nin başta Fas kadılığı yapan oğlu Abdülvâhid el-Venşerîsî olmak üzere Muhammed b. Muhammed el-Gardîs et-Tağlibî, İbrâhîm b. Abdülcebbar el-Fecîcî, Muhammed b. Abdülcebbar el-Fecîcî, Yahyâ b. Mahlûf es-Sûsî, Hasan b. Osman el-Cezûlî, İbn Fülehy el-Lemtî, Ali b. Mûsâ İbn Hârûn el-Matgarî gibi birçok talebe yetiştirdi. 20 Safer 914 (20 Haziran 1508) tarihinde Fas'ta vefat eden Venşerîsî, Küdyetülberrâtîl Mezarlığı'nda yer alan Fütûh Kapısı içindeki Bâb-ı Hamrâ'ya defnedildi.

Venşerîsî fıkıh, hadis ve tefsir gibi ilimlerin yanı sıra nahivdeki yetkinliğinden dolayı Şibeveyhi ile mukayese edilmiş, döneminde Mâlikî mezhebinin lideri ve fetva mercii olarak büyük itibar görmüştür. Hocalarının önemli bir kısmının kadılık yapması ve nevâzil eserleri kaleme alması onun fıkıh düşüncesini ve eserlerini etkilemiş, gerek kendisinin Fas kadılığı yapması gerekse başta oğlu bazı öğrencilerinin yargı görevinde bulunması sebebiyle verdiği fetvalar uygulanma imkânı bulmuştur. Venşerîsî, Mâlikî mezhebi kaynaklarıyla sınırlı kalmayıp diğer fıkıh ekollerinin görüşlerine de yer vermiş Mâlikî mezhebi dahil zaman zaman bu ekollerin görüşle-